

אין קיום בכל פרט ופרט של המנורה בפני עצמה רק הוא חלק מצורת המנורה כא מכלי המקדש, וממילא במנורת שאר מתכות שיש עליה רק שם כלי שרת יש הקפדה שלא להוסיף גביעים כפתורים ופרחים. אמנם רש"י סובר כמו התבואת שור ראצ"פ דבעינן כל ההיודים ביחד לחלות שם כלי המקדש יש קיום בכל היוד והיוד שאפשר להוסיף, וממילא אפילו במנורת שאר מתכות מותר להוסיף גביעים כפתורים ופרחים.

עכשיו מתורץ מה שהקשינו לעיל, אי עדיף מנורת זהב בלי גביעים כפתורים ופרחים או מנורת שאר מתכות ללא בעי גביעים כפתורים ופרחים. לפי הגרע"א עדיף לעשות מנורת שאר מתכות בלי גביעים כפתורים ופרחים, דהוב היה א' מההיודים, ויש הקפדה שלא לעשות מקצת ההיודים. לפי הגר"א עדיף לעשות מנורת זהב בלי גביעים כפתורים ופרחים, ובכל היוד היוד יש עור קיום, ובמנורת שאר מתכות בלי גביעים כפתורים ופרחים ליכא אפי' מקצת ההיודים, דיש עליו רק שם כלי שרת לחורא.

וצ"ע אי הרמב"ם רש"י גם יחלקו בנקודה הזאת. מצד א' יש סברא לומר דכמו שסברתם שווים עם הגרע"א והגר"א גם שיטתם שוות. א"כ יצא שלפי הרמב"ם עדיף מנורת שאר מתכות כמו הגרע"א, ולפי רש"י עדיף מנורת זהב כגר"א. מאידך גיסא, אפשר לומר דהוב שונה משאר ההיודים ובוהב יש ב' ענינים, א' הווי מהיודי המנורה ככלי המקדש, וב' ראפי' בכלי שרת כשמרבינן שאר מתכות אפי' זהב בכלל. לפי"ז יצא שהרמב"ם סובר דמותר לעשות מנורת זהב בלי גביעים כפתורים ופרחים ודלא כהגרע"א, וצ"ע.

הרב יצחק אברהם סברסקי

עיונים בענין קידוש החודש

א. החדש הזה לכם

הרמב"ם כותב בהל' קה"ח (פ"א ה"א): חדשי השנה הם חדשי הלבנה שנאמר עולת חדש בחדשו ונאמר החודש הזה לכם ראש חדשים, כך אמרו חכמים הראה לו הקב"ה למשה במראה הנבואה דמות לבנה ואמר לו כזה ראה וקדש, השנים שאנו מחשבין הם שני החמה שנאמר שמור את חדש האביב.

הגאון רב מנחם כשר וצ"ל הקשה [בתורה שלימה שמות (יב:ב) - הערה כ"ה] על מה שהרמב"ם פירש שהקב"ה הראה לו למשה דמות לבנה במראה הנבואה ולא כפשוטו שהראה לו לבנה ממשי. ועיין מש"כ מזה. אמנם לע"ד כשנעיין בסוגיא נראה שדברי הרמב"ם מבוססים על דברי חז"ל.

במשנה ראש השנה (כב.) שנו: אב ובנו שראו את החדש ילכו. לא שמצטרפין זה עם זה, אלא שאם יפסל אחד מהן יצטרף השני עם אחר. רבי שמעון אומר: אב ובנו וכל הקרובין כשרין לעדות החדש. אמר רבי יוסי: מעשה בטוביה הרופא שראה את החדש בירושלים, הוא ובנו ועבדו משוחרר, וקבלו הנהנים אותו ואת בנו ופסלו את עבדו. וכשבאו לפני בית דין קבלו אותו ואת עבדו, ופסלו את בנו.

ורנו על זה בגמרא: אמר רבי לוי: מאי טעמא דרבי שמעון דכתיב ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר. החדש הזה לכם וכי' עדות זו תהא כשרה בכס. - ורבנן: עדות זו תהא מסורה לכם. אמר רבי יוסי מעשה בטוביה הרופא כו'. אמר רב חנן בר רבא: הלכתא כרבי שמעון. אמר ליה רב הונא לרב חנן בר רבא: רבי יוסי, ומעשה. ואת אמרת הלכתא כרבי שמעון? אמר לו: והא זמנין סגיאיין אמרית קמיה רבב הלכתא כרבי שמעון, ולא אמר לי ולא מדיד? - אמר ליה: היכי תנחית? - אמר ליה אפכא. אמר ליה: משום הכי לא אמר לך ולא מדיד. אמר סביי בריה דרמי סביי, אמר מד עוקבא אמר שמואל: הלכתא כרבי שמעון.

ומאחר שלמדו מכאן שעדות זו מסורה להם, חרי אין החלכה של עדות ר"ח כעדות שאר דינים. אלא ידיעת ב"ד בעי- וא' מהורכים לזה חיי ע"י עדים.

ולפי זה מובן היטב מה שביאר רש"י [כהה:] ד"ה ואמאי] ש"ג. גבי עדות החדש לא כתיב עדות אלא כזה ראה וקדש". לפי דבינו אפשר להבין דבינו הסתומים כאן. אין הלכה של עדות ממש, אלא ידיעת הדיינים. ולפי"ז הכל מובן היטב.

שיטה זו היא גם כן שיטת המכילתא דרשב"י ששם מצינו:

החדש הזה לכם- מלמד שהראה לו הקב"ה למשה דמות לבנה ואמר כזה ראה וקדש לכם ראש חדשים.

לפי דבינו, זה ממש דברי רשב"י לשיטתו, שדוקא דמות לבנה הראה לו, ודד"ק היטב.

לפי זה, מובן היטב למה נקט הרמב"ם השיטה שהיתה ראית משה ואהרן ע"י מראה הנבואה. הרמב"ם תפס שיטה זו מסיבה פשוטה, הדיינו שביאר זה הוא יסוד שיטת ר"ש. ולכן מדגיש פירוש זה בתחילת הלכות קה"ח, שהרי זה יסוד גדול בהבנת ענין כזה ראה וקדש והל' קה"ח.

ב. קידוש החדש מה הוא?

שנינו במשנה ר"ה (כא): על שני חדשים מחללין את השבת: על ניסן ועל תשרי, שבהן שלוחין יוצאין לסוריא, ובהן מתקנין את המועדות. וכשהיה בית המקדש קיים - מחללין אף על כולן, מפני תקנת הקרבן.

וכתבו בתוס' (שם): על שני חדשים מחללין את השבת - פי' בקונטרס ומן התורה מחללין על כולן אבל רבנן אסורו לפי שאין תיקון המועדות תלוי בהן לא איכפת לן אי למלאן אי לחסורן ע"פ עדים וקשיא רבגמרא תניא מנין שמחללין את השבת ת"ל אלה מועדי ה' והאי קרא בניסן ותשרי כתיב וי"ל דמ"מ כל ר"ח איתרבי מדייקרי מועד כראיתא בפ' כיצד צולזין (פסחים דף עז. ג) גבי דחייית שבת וסומאה שעדיי ראש

מצינו עוד מדברי ר"ש בענין החדש הזה לכם במכילתא: החדש הזה לכם וגו'.

רבי ישמעאל אמר משה הראה את החדש לישראל ואמר להם כזה יהיו רואין וקובעין את החדש לדררות. רבי עקיבא אמר זה אחד משלשה דברים שנתקשה בהן משה והראו המקום את כלן באצבע. כיצא בדבר אתה אומר זהו לכם הטמא (ויקרא יא:כט). כיו"ב זהו מעשה המנורה (במדבר ח:ו) וי"א אף בשחיטה נתקשה משה שנאמר זה אשר תעשה על המזבח (שמות כס:לח) ר' שמעון בן יוחאי אומר והלא כל הדברות שנברר עם משה לא נברר עמו אלא ביום. והחדש הראוהו בלילה וכיצד היה מדבר עמו ביום והראוהו החדש בלילה ר' אליעזר אומר נדבר עמו ביום עם חשכה והראוהו החדש בחשכה.

יש להבין, מה כוונת רבי שמעון במכילתא? איך הוא מתרץ את הסתירה? ולמה הקשה על רבנן דקא?

נראה שלשיטתו לא קשה מידי ודוקא לרבי יוסי ורעמיה מקשה, כמו שיתבאר בע"ה. הנה לפי מסקנת הסוגיא שמהפכים שיטת ר"ש, שיטתו היא שקרובים פסולים לערות החדש אבל אין העדים צ"ל מיוחדים. והטעם לזה מביאר בגמ', משום שמפרש ענין החדש הזה לכם- עדות זו תהא מסורה לכם. ואילו רבי יוסי סובר שביאר הלכה זו היא עדות זו תהא כשורה בכס.

הרי שחולקים בהבנת תפקידם של משה ואהרן בפרשה של החדש הזה לכם. למסקנא, ר"ש סובר שמשה ואהרן היו דיינים- ורבי יוסי (רבנן) סובר שהיו עדים. ואם כן, מובן המח' במכילתא. ר"ש טוען שא"א לפרש כשיטת ר"י ורבנן. לדעתם שהיו עדים, פשר הדבר שראו הלבנה ראיה חושית. וזה קשה, שהעדים רואים בלילה והיתה הנבואה ביום. ואיך ראו ביום ואמר הקב"ה כזה ראה וקדש, כלומר כך היא ראית העדים. אמנם, לר"ש אין פרשה זו שייכת להלכה של עדי החדש, אלא להלכה של דייני קה"ח. אין הדיינים רואים כלל, אלא יודעים בשכלם דמות הראיה על פי שמיעת העדות וחשבון וכו'. אין הלבנה של קה"ח לעיני הדיינים ממש, אלא דמות הלבנה במחשבתם. אם כן אין מה שראו משה ואהרן כאן הלבנה עצמה, אלא דמות של לבנה. אין כאן ראיה חושית אלא שכלית. ואם כן, אין כל קושי במה שנאמר פרשה זו ביום- זה מובן מאליו. לכן אין ר"ש מקשה אלא לאלו החולקים עליי- אבל לר"ש לא קשיא מיד, ואצל"פ שסמוך לחשיכה היה.

שקניעת איזו ראש חודש היא חלק מקידושה. אין קה"ח רק לקבוע יום ראש חודש, אלא גם אם הוא חודש אדר או ניסן. והו' ריזק לשוננו " כל חודש וחודש מחודשי השנה". ולכן עיבור שנים הוא חלק מקה"ח ואין כאן אלא מצוה אחת.

וכן נראה ממש"כ בהל' קה"ח (פ"א ה"ה): אין ראיית הירח מסורה לכל אדם כמו שבת בראשית שכל אחד מונה ששה ושבת בשביעי, אלא לבית דין הדבר מסור עד שיקדשוהו בית דין ויקבעו אותו היום ראש חודש הוא שיהיה ראש חודש, שנאמר החדש הזה לכם עדות זו תהיה מסורה לכם.

על כל פנים, כאן נראה דקה"ח היא תיקון הלוח ולא קידוש ר"ח. ולכאן זה סתירה למה שמשמע שקה"ח היא קידוש הדר"ח.

ונראה שביאר הענין הוא שהמעשה הוא קידוש הדר"ח: אמנם התכלית היא תיקון הלוח. וכן נראה ממש"כ בהל' קה"ח (פ"א ה"ז): מצות עשה מן התורה על בית דין שיחשבו וידעו אם יראה הירח או לא יראה, ושידרשו את העדים עד שיקדשו את החדש, וישלחו וידיעו את שאר העם באיזה יום הוא ראש חודש כדי שידעו באיזה יום הן המועדות, שנאמר אשר תקרא אותם מקראי קדש ונאמר ושמרת את החקקה הזאת למועדה. [וכ"ז כתב החינך (מצוה ד)].

ומה שרוקא אניסן ותשרי מחללין- אף שכל קה"ח הוא תיקון המועדות- היינו משום שבהם מתקנים מועדות ישרי, ובשאר חודשים רק בעקיפין.

וא"כ לתוס' ר"ח הוא מועד אף בזמן הזה, ואילו לרמב"ם אף בזמן המקדש לא היה מועד. אמנם יתכן לפרש כעין שיטת הרמ"ע מפאנו בשו"ת (סי' ק"ח). שבזמן המקדש הוא מועד, אבל לא עתה.

איתא בשבועות (י): אמר ר' חמא בר ר' חנינא מאי טעמא דר' מאיר אמר קרא שעיר ושעיר הוקשו כל השעירים זה לזה וי"ו מוסיף על ענין ראשון קסלקא דעתך כל חד וחד מחבריה גמר והאמר רבי יוחנן כל התורה כולה למידין למד מלמד חוץ מקדשים שאין למידין למד מלמד הא לא קשיא כולוהו מקמא גמרי תינה כל דכתב ביה ושעיר עצרת ויום הכפורים ולא כתב ביה ושעיר מנלן אלא אמר ר' יונה אמר קרא אלה תעשו לה' במועדי' הוקשו כל המועדי' כולן זה לזה: והא ר"ח לאו מועד

חדש איצטריכא ליה סלקא רעתך אמינא הא לא כתיב בהו מועד קמ"ל דר"ח נמי מועד איקרי וכדאב"י.

לרש"י (כפי שפירשו תוס' בדעתו) המשנה היא דין דרבנן שאין מחללין אלא על ב' אלו, משום שאין תיקון המועדים תלויין אלא בהם (ובזמן המקדש אף על כולם משום הקרבן מוסף). ואילו מדא' מחללין על כולם משום שר"ח הוא מועד.

והנה, הרמב"ם בהל' קה"ח (פ"א ה"ב) כתב: עדים שראו את החדש הרי אלו הולכין לבית דין להעיד ואפילו היה שבת שנאמר אשר תקרא אותם במועדם וכל מקום שנאמר מועד רוחה את השבת, לפיכך אין מחללין אלא על ראש חודש ניסן ועל ראש חודש תשרי בלבד מפני תקנת המועדות, ובזמן שבית המקדש קיים מחללין על כולן מפני קרבן מוסף שבכל ראש חודש שהוא רוחה את השבת.

מכאן שלרמב"ם מה שמחללין רק על ניסן ותשרי, ולא בשביל קה"ח של שאר חודשים, הוא מדין תורה ודלא כרש"י ותוס' (ועי' בלח"מ). [ועוד שמה שבזמן המקדש חיללו משום תקנת הקרבן הוא סברא דא' ומשום שמוסף רוחה, לא משום שזה הוא הל' של מועד (וכן נראה בפר"ח) דרי"ק].

וא"כ לרמב"ם אין הטעם שמחללין מדא' בכרי לקדש ר"ח. וא"כ אין ר"ח מועד לדעתו (ולא כשיטת תוס'). וא"כ יש כאן מוח' יסודית בין תוס' והרמב"ם. לתוס' ר"ח הוא מועד, משא"כ לרמב"ם.

ויש להוסיף שלרמב"ם אין מה ששלוחין יוצאין וכו' הטעם במתני' כלל, שהרי המשנה דין תורה קאמר לרמב"ם, והרא' דאין אינו תלוי בהו דרי"ק היטב. אלא פירש כפר"ח (שכתב וכן אין שלוחין יוצאין וכו'); וכפירוש הר"ה בסוגין ע"ש.

א"כ היה נראה מדברי הרמב"ם שעיקר קה"ח הוא תיקון המועדות, לא קידוש ר"ח. אמנם ממה שכתב בכתרת להל' קה"ח נראה אחרת. שם כתב: הלכות קידוש החודש. הוא מצות עשה אחת, והיא לחשב ולידע ולקבוע באיזה יום הוא תחילת כל חודש וחודש מחודשי השנה. וביאור מצוה זו בפרקים אלו. ע"כ. מכאן משמע שהמצוה לקדש הדר"ח, לא הלוח. ולכן מנה את קה"ח ועיבור שנים כמצוה א' בספר המצות (מ"ע קנ"ג)- ולא כרמב"ן וכו'. שלדעתו אף עיבור שנים הוא חלק מקה"ח.

הוא איבוא ר"ח נמי איקרי מועד כדאמר אביי דאמר אביי תמוז דההיא שתא מליי מליוחו דכתיב קרא עלי מועד לשבור בחורי.

הנה הרישב"א שם כתב: ולא מיייתנין לה מהיקשא דאלה תעשו לה' במועדיכם כדאמרי לקמן לר"מ דמשמע לן דההיא דרשא ליתא אלא לר"מ דכחותי' דס"ל שכל השעיריים כפרתם שוה לגמרי ור"י ור"ש לית להו הכי כדמשמע במתני' ולהכי לא ארכר תלמודא עלייהו האי היקשא כלל וס"ל דר"ח לא איקרי מועד א"נ דההוא לאו היקשא הוא ואורחיה דקרא הוא.

הרי המסקנה לרישב"א הוא שאין ר"ח מועד. וא"כ יש להבין מה כוונתו כאן (כא): הרישב"א כותב:

מתני' על ב' חודשים וכו'. פי' עדים שראו הלבנה ביום שלשי' לבא לב"ד לקדשו ואלו מדאורי'י בכל החודשים מחללין משום דמצוה לקדש ע"פ הראיה וכרתניא לקמן על קריאתן אתה מחלל אבל רבנן כסלוהו שלא יחללו אלא היכא ראינא תקנה בפני הבית על כלן מפני תקנת קרבן ושלא בפני הבית על ניסן ועל תשרי מפני תקנת המועדות ולקמן בפ' י"ט של ר"ה חשיב להא מתשע תקנות שהתקין ריב"ז ומאי דמוכחינן מהא מתניתא לעיל דחולל עדים (לאו) משום דמצוה לקדש על פי הראיה (ול"ק) שבתן השלוחין יוצאין לסודיא בגמרא מפרשינן לה.

משמע מכאן שמפרש כפרשי' שבוה"ז מן התורה רוחה הכל. ולכאור' זה משום שר"ח הוי מועד (כמש"כ תוס'). דאם משום תיקון המועדות, הא אמרינן דא"ז אלא בניסן ותשרי. וא"כ יש סתירה בבברי הרישב"א, שהרי ביאר שלמסקנא אין ר"ח נחשב כמועד.

אלא שגראה לפרש, שהרישב"א סובר כרש"י לענין ההלכה (שקד"ח רוחה שבת בכל חודשי השנה אף בזמן שאין בית המקדש קיים), אמנם לאו מסעמיה. לרישב"א מחללין משום תיקון המועדות (פסח וכו') ולא משום תיקון ר"ח. אמנם הוא סובר שכל ר"ח יש בו משום תיקון הלוח, אלא שיש תיקון פרסי ויותר ישיר לניסן ותשרי. ולכן, אף מדרבנן מחללין כאלו.

ודר"ק הישב שאף שהרישב"א ותוס' שויים לענין פיוש הסוגיא (ע"פ פרשי"י) מ"מ חולקים לחלוטין ביסוד ההלכה: לתוס' הטעם משום שר"ח הוי מועד, ולרישב"א משום שהוי תיקון הלוח. וא"כ הרישב"א מסכים עם הרמב"ם לענין הגדרת ההיתר דאור' (תיקון המועדות והלוח ולא ר"ח): אף שמסכים לתוס' לענין ההלכה דאור' (כל ר"ח רוחה שבת) ודר"ק הישב.

ולכאור' יתכן לומר שלרישב"א קה"ח הוי ביסודו תיקון הלוח - כדעת הרמב"ן בעיבור שנים. וא"כ לרישב"א גם קה"ח וגם עיבור שנים הם ענין של קביעת הלוח. ואילו לרמב"ם הם ענין של קידוש ר"ח (לתכלית קביעת הלוח). ולרמב"ן קה"ח הוי קידוש ר"ח, אבל עיבור שנים הוי ענין של קביעת הלוח.

ג. קידוש החודש תלוי בב"ד של א"י

בגמ' ר"ה (כא). הביאו מעשה תמוה ביותר: לוי אקלע לבלב בחדסר בתשרי. אמר: בסים תבשילא דבבלאי ביזמא רבה דמערבא. אמרי ליה: אסחיד? - אמר להו: לא שמעתי מפי בית דין מקודש.

תוס' (שם) כתבו: לוי אקלע לבלב בחדסר בתשרי - אחד עשר היה לבני בכל ועשירי לבני ארץ ישראל דעבריה לאלול ומתוך התחום בא דהא יה"כ הוה א"נ ביה"כ של בני בבל בא סמוך לחשכה והוא היה ערב יה"כ לבני א"י ואמרו לו אסחיד לן כלומר ונאסור לאכול גם עתה ריה"כ הוא אמר להם לא שמעתי מפי ב"ד מקודש שיצא ביום ל' של אלול סמוך לחשכה שלא היה שהות ביום לבא ולקבל עדותן וידע שלא יקדשוהו עד למחר ביום ל"א אבל לא המתין עד למחר שישמע שיקדשוהו ואין מעידין עד שישמע מבי"ד מקודש כלקמן (ע"ב) אע"פ שידוע שלמחר יקדשוהו וא"ת והיאך יניחם לאכול ויש כאן ודאי איסור כרת דאורייתא וי"ל התנן לקמן בפרק שני (דף כה. כה. רש"י) אשר תקראו אתם מקראי קדש בין בזמן בין שלא בזמן ואמרינן בגמ' אתם אפי' שוגגים אתם אפי' מזידים ואפי' מוטעין והא דאמרינן בפרק גיד הנשה (חולין דף קא: רש"י) גבי שגג ביה"כ פסור דגזירה הוה ויה"כ דההיא שתא שבתא הוה ולא אמרינן אתם אפילו מזידין התם הוקבע להם החדש בזמנו ומפני הגזרה לא עשו יה"כ בעשירי ועשאוהו ביום השבת שלא ישתכח ואין יה"כ אלא בעשרה בתשרי אבל הכא להם היה עשירי ולא דמי נמי לההוא

וכל המועדות מאותו היום שראו בני א"י החדשה אע"פ שהם ראו הישנה בלילה זוהו תימה ממאי דקרא קפיד אבני א"י ולא קפיד אבני בבל...

הרי לתוס' יש סמכות לב"ד של בבל לקבוע הלוח. וזה חידוש גדול כמוהו [ועיין בתוס' הרא"ש ובסורי אבן (כא.) ובמנח"ח ועוד.] והנה הרישב"א (שם) ד"ה אמר ליה אסהדת סען על זה :

... אבל י"מ שלפי שכבר התענו בעשירי הוא שאין להם לסמוך על לוי כיון שלא שמע מפי ב"ד מקודש ואע"פ שיוודע לוי שנתעבר החדש ויש להם לסמוך על מה שאמרה תורה אתם אפילו מוטעין אפי' שוגגין הא אלו בא קודם שהתענו סומכין עליו שלא להתענות עד יום י"א ואינו נכון בעיני ול"ה י"ל כדמוכח שמעתא שאלו העיד לוי ששמע מפי ב"ד מקודש אע"פ שכבר התענו בעשירי חוזרין ומתעניין ב"א בבני א"י שאין קביעותם קביעות לומר אתם אפי' מוטעין דכיון רבני בבל בתר בני א"י גרידו אין לסעותם קיום וזה עולה יותר יפה לפירושינו שכך היתה תקנת חכמים שאם יעידו להם ששמעו מפי [ב"ד] מקודש יסמכו עליהם ואם לאו שלא יסמכו עליהם כלל.

ולתוס' צ"ע אם באמת יש סמכות לקביעות של ב"ד של בבל ע"פ ההלכה של אתם וכו', א"כ מאי שנא היכא ששמע מפי ב"ד מקודש. הרי בין בון בין בון הוי רדאי שהב"ד של א"י קבעו יום זה ליוהכ"פ.

והנה יסוד ההלכה הוא הסוגיא (כא): על שני חדישים ותו לא? והמינהו: על ששה חדישים השלוחין יוצאין! - אמר אב"י, הכי קאמר: על כולן השלוחין יוצאין מבערב, על ניסן ועל תשרי - עד שישמעו מפי בית דין מקודש.

וכתבו התוס' (שם) על ניסן ותשרי עד שישמעו מפי ב"ד מקודש - והשתא מתניתין דקתני שבהן שלוחין יוצאין היינו לאחר שישמעו מפי ב"ד מקודש ונתנית סעם הוא רלכך מחללין עליה השבת עדים שראו את החדש ופירש בקונטרס רבשאר חדישים אין חילול שבת של עדים מזהות יציאת שלוחין שאין מחללין השלוחין לצאת בשבת היום וכשלא יבואו עדים היום יתעבר החדש והכל יודעים (שיום) קדשו למחר והשלוחים יוצאים משתתשן לומר שעברו את החדש אבל בניסן ותשרי אם לא יבאו עדים יתעבר החדש לא יצאו השלוחים עד מחר שאין ב"ד מקדשין בלילה

רס"ק רסנהדרין (דף יב: ושם) שבקש חזקיה רחמים על עצמו דכתיב כי אכלו הפסח בלא ככתוב וגו' ומפרש שעברו השנה ביום ל' של אדר ואסור הואיל הראוי לקבוע ניסן ולא אמרינן אתם אפי' שוגגים כי משום דלא שייך אלא כגון יום ל' או יום ל"א כשקובעין באחד מהן ר"ח לחסרו או לעברו שלא כדין או על פי עדות שקר.

וכן עיין בגמ' (כ:): אמר שמואל: יכילנא לתקוני לכולה גולה. אמר ליה אבא אבוה רבני שמלאי לשמואל: ידע מר האי מילתא דתניא בסוד העיבור: נולד קודם חצות או נולד אחר חצות? - אמר ליה: לא. - אמר ליה: מודה לא ידע מר - איכא מילי אחריייתא דלא ידע מר. כי סליק רבני זירא שלח להו: צריך שיזא לילה ויום מן החדש, וזו שאמר אבא אבוה רבני שמלאי: מחשבין את תולדותי, נולד קודם חצות בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה, לא נולד קודם חצות - בידוע שלא נראה סמוך לשקיעת החמה. למאי נפקא מינה? - אמר רב אשי: לאכחושי סדרי. אמר רבי וירא אמר רב נחמן: עשרים וארבעה שעי מכסי סיהרא. לדיין - שית מעתיקא ותמני סרי מחתא, לדידהו - שית מחתא ותמני סרי מעתיקא. למאי נפקא מינה? אמר רב אשי: לאכחושי סדרי. אמר מר: צריך שיהא לילה ויום מן החדש. מנלן? רבי יוחנן אמר: מערב עד ערב, ריש לקיש אמר: עד יום האחר ועשרים לחדש בערב. מאי בנייהו? אב"י אמר: משמעות דרשין איכא בנייהו. רבא אמר: חצות לילה איכא בנייהו.

וביארור בתוס': חצות לילה איכא בנייהו - פי' בקונטרס שראה ביסודו של רבי סעוריה שהלכנה לעולם לפני חרושה בקרן מזרחית דרומית ולאחר חרושה בקרן מערבית דרומית וכשהיא במזרח נראית לבני מזרח ולא לבני מערב וכשהיא במערב נראית לבני מערב ולא לבני מזרח ולכך הלכנה הישנה לבני בבל שבמזרח אינה מתכסה אלא שש שעות ולבני ארץ ישראל הרחוקים מתכסה י"ח שעות והחדשה מתכסה אלא שש שעות ולבני ארץ ישראל שנמצעב כי אם שש שעות ולבני בבל הרחוקים אינה מתכסה י"ח שעות ולמאן דליף מיום הכפורים היום הולך אחר חצות הלילה ואם נראחה הישנה בחצות הלילה שוב אין מקדשין החדש ביום ולמאן דליף מפסח לא חיישינן כלל בבני בבל אלא בבני ארץ ישראל דאע"ג רחוז בני בבל הישנה בלילה חיישינן כלל בבני ארץ ישראל דאע"ג רחוז בני בבל הישנה בלילה מקדשין בני א"י את החדש למחרתו ביום ולא חיישינן ובני בבל מונין יום הכפורים

נמצאו ממעטים הלוכן מהלך לילה ויותר דובר תימה פירושו שתלה סעם חילול העדים ביציאת השלוחים הא כי מקלע יום שלשים דאלול בשבת והוא עדים את החדש על כרחן צריכין לחלל ולבא בשבת ראי מאחרים עד אחד בשבת היה מקלע יום ערבה בשבת ודחינן ליה משום ערבה כדאמרי' בפ' (החליל נד) [לולב וערבה] (סוכה מג.) ומיזו אינסן ודאי צריך סעם ובמנתיתין פי' הקונטרס שבתן שלוחין יוצאים הלכך חשיבי כלומר לפי ששלוחים יוצאים בהן משום תקנת מועדות ראוי לעדים לחלל עליהם שבת כדי שיקבעו מועדות בזמנן וכאן נמי פי' הקונטרס עדיין סעם החילול שיתקדש החדש בזמנו כדקתני ובהן מתקנין את המועדות דרתמא אמר אשר תקראו אותם אפי' בשבת ויציאת שלוחין רקתני אינו אלא לייפות וליישב סעם החילול בשביל זאת שיש דברים שאין הסעם תלוי בהן והן נעשין סעך לדרך ליישבו ולייפותו כאותה ששנינו בפ"ק דסנהדרין (ר' יא.) אין מעברין השנה מפני הגדיים והסלאים אבל עושין אותן סעך לשנה כיצד מהודיעין אנתנא לכוך דגוליא רכיכין ואם תאמר ומה סעם דמתניתין לניסן ותשרי עד שישמעו מפי בית דין מקודש בשלמא היכא דנראה בעליל ביום כ"ט או כליל ל' אע"ג דרדאי יקדשוהו ב"ד למחר אין יוצאין עליו לאלתר חיישינן דלמא מימלכי ב"ד ומעברי ליה ואתי לקלקולי מועדות אלא היכא דלא קדשוהו ביום ל' ליפקו ביום ל"א שא"א לדחותו יותר מיום ל"א ויש לומר דגזרו האי [אטו האי] משום רבשאר חדשים יוצאים אה וזה מבערב.

יש לעיין איך אפשר לפרש שבהם השלוחין יוצאי' כן, הרי אין זה משמעות הלשון כלל.

והנה אולי יל"פ מה שאין השלוחין יוצאים עד שישמעו וכו' משום שאם רק שמעו ערות העדים, או רק מעידים על הראיה ולא על קביעת הב"ד ואינם באמת שליחי ב"ד ואינם באים בכח קביעת הב"ד. ולכן בחדשים אלו אף דלא היה סעות באיזו יום יקבעו אין להם לצאת אלא היכא שאפשר להם להעביר את קביעת הב"ד - ולא רק הידוע שעל פיה יקבעו הב"ד שנמקום שביצעו את ר"ח לנכון: שהרי רוצים קביעת הב"ד הגדול. ושלוחותם היו בכרי להעביר קביעת הב"ד לשאר המקומות ודו"ק היטב.

ולכן, היכא שב"ד שבבבל טעו, תלוי באם לוי יכול להעיד על קביעת ב"ד או רק על ערות העדים. זהו ביאור שיטת תוס' ותוס' הרא"ש לע"ד.

זה פירוש המשנה שבהם שלוחין יוצאי' דהיינו שליחים באמת שמוביאים פסק הב"ד ולא רק ידע ודו"ק היטב - כי זה כפתור ופרח בע"ה.

אמנם, הרמב"ם בסה"מ (מ"ע קנ"ג) חולק על שיטה זו. שם כותב הרמב"ם: ... היא שצונו לקדש חדשים ולחשוב חדשים ושנים וזו היא מצות קדוש החדש והוא אמרו ית' החדש הזה לכם ראש חדשים ובה הפירוש ערות זו תהא מסורה לכם כלומר שמצוה זו אינה מסורה לכל איש ואיש כמו שבת בראשית שכל איש ימנה ששה ימים וישבת בשביעי עד כשתראה לכל איש ואיש הלבנה שיקבע היום ההוא ראש חדש או ימנה מנין תוריי ויקבע ראש חדש או יעיין איחוד האביב וחלתו ממה שראוי להסתכל בו ויוסיף חדש אבל מצוה זו לא יעשה אותה לעולם זולתי בית דין הגדול לבד ובארץ ישראל לבד ולכן בסלה הראיה אצלנו היום להעדר בית דין הגדול כמו שבמל הקדמת הקרבנות להעדר המקדש ובה יסעו המינין הנקראים בכאן במזרח קראים וזה הוא שורש גם כן שלא יודו בו גם כן זולתינו מכלל הרבנים והולכים עמהם באפלה חשכה ורע שהחשבון הזה שנמנה אותו היום ונודע בו ראשי חדשים והמועדים אי אפשר לעשותו אלא בארץ ישראל לבד אלא בעת הצורך ובהעדר התכמים מארץ ישראל או אפשר לבית דין הסמוך בארץ ישראל שיעבר השנים ויקבעו חדשים בחוצה לארץ כמו שעשה רבי עקיבא כמו שהתבאר בתלמוד ובה קושי גדול וחזק הידוע תמיד שבת דין הגדול אמנם היה בארץ ישראל והם יקבעו חדשים ויעברו שנים בפנים המקובלים אצלם ובקבוצם גם כן ובכאן שורש גדול מאד מרשי האמונה לא ידעוהו ולא יתבונן במקומו אלא מי שרעתו עמוקה וזה שהיותנו היום בחוצה לארץ מונים במלאכת העבור שבידינו ואומרים שזה היום ראש חדש וזה היום יום טוב לא מפני חשבוננו נקבעו יום טוב בשום פנים אלא מפני שבת דין הגדול שבארץ ישראל כבר קבעו זה היום יום טוב או ראש חדש ומפני אמרם שזה היום ראש חדש או יום טוב יהיה יום טוב או ראש חדש בין שהיתה פעולתם זאת בחשבון או בראיה כמו שבא הפירוש אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם כו' אין לי מועדות אלא אלו כלומר שיאמרו הם שהם מועדות אפילו שוגגין אפילו אנוסין אפילו מוסעין כמו שבאתנו הקבלה ואנתנו אמנם נחשב היום כדי שנוע היום שקבעו בו בני ארץ ישראל כי במלאכה הזאת בעצמה מונין וקובעין היום לא בראיה ועל קביעתם נסמך לא על חשבוננו אבל חשבוננו הוא לגלויי מילתא והבן זה מאד ואני אוסיף לך באור אילו אפשר דרך משל שבני ארץ ישראל יעדרו מארץ ישראל

שנים ויעידו בפניהם, ויאמרו מקדש מקדש. ראוהו שלשה והן בית דין - יעמדו השנים, וישיבו מחבדיהם אצל היחיד, ויעידו בפניהם, ויאמרו מקדש מקדש - שאין היחיד נאמן על ידי עצמו.

רע"י בריסב"א שדחה שיטת הרמב"ם שאפשר לקדש אחרי יזמו ממתני'. וז"ל הריסב"א ושמעין מינה להדיא וכל שלא נתקדש יום שלשים ביזמו שוב אין מקדשין אותו שכבר עבר זמנו ראי לא הוה מעובר ליקדשה למחר וליזמא אחרינא אלא ודאי כראמון. ותמהני על הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ג מהלכות קדוש החדש ב"ד שישבו כל יום שלשים ולא באו עדים והשכימו בנשף יעברו החדש כמו שביארנו בפרק זה ואחר ד' או ה' ימים באו עדים רחוקים והעידו שראו את החדש בזמנו שהוא ליל שלשים ואפילו בסוף החדש מאיימין עליהם ומשרפין אותן בשאלות ומסריחין עליהם וכו' ואם (הומרו) [עמדו] העדים בעדותם נמצאת מכוונת והיי העדים אנשים יודעים ונבונים ונתקרה העדות כראוי מקדשין אותו וחוזרין ומונין לאותו חדש (ביום) [מיום] שלשים הואיל ונראה הירח בלילו ע"כ ונראה מדבריו שמקדשין יום שלשים ואפילו בסוף החדש ואע"פ שנעשה מעובר ומתניתין קשה לי עלה טובא ותו מהא רתנן בפרקין לעיל שעל מהלך לילה ויום מחללין את השבת אבל מלילה ויום לא ואם איתא שיכלין לקדשו לאחור יום שלשים למה אין מחללין עליו יותר מלילה ויום משום תקנת המועדות אלא ודאי אין עדותם מועלת כלל וכן כתב הרב ז"ל בעצמו עדים שראו את החדש אם היה ביניהם ובין מקום שיש בו ב"ד מהלך לילה ויום וכו' עד שאין עדותן מועלת אחר שלשים יום שכבר נתעבר החדש ע"כ ואיני יודע לפרש רבוי כהוגן.

והע"ד הדבר תלוי בהנחת הסוגיא לעיל (כד): רבי אלעזר ברבי צדוק אומר אם לא נראה בזמנו - אין מקדשין אותו. תניא, פלימו אומר: בזמנו - אין מקדשין אותו, שלא בזמנו - מקדשין אותו. רב אלעזר [ברבי שמעון] אומר: בין כך ובין כך אין מקדשין אותו, שנאמר וקדשתם את שנת החמישים - שנים אתה מקדש, ואי אתה מקדש חרשים אמר רבי יהודה אמר שמואל הלכה כרבי אלעזר ברבי צדוק. אמר אביי אף אנן נמי תנינא ראוהו בית דין וכל ישראל, נחקרו העדים ולא הספיקו לומר מקדש עד שחשיכה הרי זה מעובר. מעובר אין מקדש לא. מעובר איצטריכא ליה סלקא דעתך אמינא הואיל וראוהו בית דין וכל ישראל איפורסמא ולא ליעבריה. קמשמע לן. ע"כ.

חלילה לאל מעשות זאת כי הוא הבטיח שלא ימחה אותה האומה מכל וכל ולא יהיה שם בית דין ולא יהיה בחוצה לארץ בית דין שנשמך בארץ הנה חשבנו זה לא יועילנו או כלום בשום פנים לפי שאין לנו רשות שנחשב כח"ל ונעבר שנים ונקבע חרשים אלא בתנאים הנזכרים כמו שבארנו כי מציון תצא תורה וגו' ... [ועיין עוד מש"כ בע"ה בבית יצחק תשמ"ו (עמ' 165-162) בענין זה].

הרי הוא טובר שאין שום סמכות לשום ב"ד לקבוע אלא זו שבא"י.

[רע"ע במשך חכמה בביאור החדש הזה לכם, שביאר דעת רבינו שלחכמי א"י בכללם יש תוקף של סמוך וכו', ושלכן צדקו אלו שביארו שלמסקנא טובר שאפשר לכל חכמי א"י לחדש הסמיכה ע"ש. וכן באמת מוכח בהלכות סנהדרין (פרק טז הלכה ב): מלקין בזמן הזה בכל מקום מן התורה בפני שלשה סמוכין אבל לא בפני הדייטות. הרי שיתכן סמוכין בזמן הזה, ודו"ק היטב כי קצתני מאד.]

וא"כ, צ"פ הא דלוי באופן אחר. ובאמת כן הוא, שר"א מן ההר מביא גי' וביאר אחר לגמרי בשם הרמב"ם, וז"ל:

... והר"מ גריס ר' איבו ר' חייא בר אבא איקלעו לבבל בעשרה במרחשון אמרי להו האינדא יומא רבא במערבא. פירוש שנה זו מעוברת היתה, וחדש זה שאתם מרמים שהוא מרחשון הוא תשרי. ויום זה שהוא עשירי למרחשון לחשבונכם, עשירי בתשרי הוא, וצום כפור הוא. אמרי להוה אסהידו - פירוש אמרו להו בני בבל העידו לנו שהיום עשירי בתשרי הוא ונצום אותו. ואמרי להוה לא שמענו מפי ב"ד מקדש - פירוש לא שמענו מפי ב"ד באיזה יום קדשו את החדש ואין אנו יודעים אם היום תשיעי או עשירי. ופירוש שהמעשה הזה היה בימי השמד, שאי אפשר שיצאו שלוחים להודיעם אם נתעברה השנה אם לא נתעברה.

הרי לרמב"ם אין כאן שום ענין של קביעות הלוח שלא על פי חכמי א"י. והי, כמוכן, לשיטתו בסו"מ וכו'.

ד. קדוש החדש לאחר זמנו

המשנה ראש השנה (כה): קבעה ראוהו בית דין וכל ישראל, נחקרו העדים, ולא הספיקו לומר מקדש עד שחשיכה - הרי זה מעובר. ראוהו בית דין בלבד - יעמדו

חבר חיים תנחום כהן חבר הכולל העליון ע"ש וקסנר

ל"ג אשת כהן
זקנתי מרת מיגא
בת הרב נחמן הלוי

אשר הכא בנתה ביתה
בטורה ובקדושה
שאף לרבים הרביצה
ובאת"ד בתמוז יתנה נשמתה
ברוך יהא זכרה

ברין אשת כהן בתרומה

אי בכתובת (נז): אמר עולא ר"ת ארזסה בת ישראל אוכלת בתרומה שנא' וכהן
כי יקנה נפש קנין כספו והאי גמי קנין כספו הוא מה מעם אמרו אינה אוכלת וכי'.
כלומר, דילפי' מקרא דקנין כספו ראשת כהן אינה בכלל איסור זרות תרומה.
ומדאר' אף ארזסה כהן בכלל הך קרא, אלא דמדוברנן אסרה לאכול עד שתנישא
(עיי"ש דאפליגו אמוראי בסעם האיסור). והנה דעת כמה ראשונים דלכהן יש מצות
אכלת תרומה ולא רק היתר, ¹ והאחרונים דנו באשת כהן אם דינה גמי כן או ראין
לה אלא היתר אכלת תרומה בלבד. והעיר א' מרמ"י ישיבתנו דלכא' ד"ו תלוי
בילפותות לוא ראשת כהן אוכלת בתרומה, והנה מלבד דרשת גמי כתובות הנ"ל
מקרא דקנין כספו, הביא רש"י קידושין (י') דבספרי (קרח פיסקא ב') נפקא לן מכל
סהור בביתך יאכל אותו. ומקרא דקנין כספו שפיר יש לדרוש היתר בלבד, וכמו
דרדשי' מיניה היתר האכלת תרומה לכהנת כהן, ואילו קרא דכל סהור הוא לכא'
מצות אכלת התרומה אף לכהנים עצמם, ולכן אי דרשי' ראשת כהן אוכלת בתרומה
מכל סהור, שפיר תהיה בכלל המצוה כמו הכהנים.

הנראה בזה, והנה בתוס' יבמות (סח.) סוד"ה קנין הקשו אמאי איצטרך תרי
קראי, ות"י, והיא דספרי אסמכתא הוא וכמה דרשות יש בגמי' שדורש בת"כ ובספרי
מפסקים אחרים, ע"כ. אך כמה אחרונים נקטי כרש"י, ודרשת הספרי דרשה גמורה
היא, ולדעתם הדק"ל. ועמד ע"ז בקה"י קידושין (סי' ה'), ותחלה העיר רקרא דכל
סהור בביתך לא סגי לבדו, דביתו זו אשתו היינו רק אשתו הנשואה כדאי' ביזמא
(יג.), וכ"כ רש"י עצמו שמה דרדשי' מיניה רק לנשואת כהן. ² אבל צ"ע כמשה"ק

1. כך העיר בקובץ שיעורים פסחים (סי' ע"ה) בדעת תוס' גיטין (יב:) ד"ה השבתוני.
ונח הכס"מ ורדב"ז סוה"ל תרומות בדעת הומב"ם.

2. וכן מוכח גמי מירוש' כתובות (פ"ה ה"ד) שהביא הגרמ"ז הנז' להל'.

ונראה שהרמב"ם ביאר מה' ראב"צ ורבנן לענין איך מעבדים. לפי רבנן צריכים
לקדש יום ל"א בדיבור כמו יום ל'. ואין ביניהם כלום. אמנם לראב"צ אין צורך
לעבר על ידי דיבור, ריש לקדש יום הל"א ע"י מה שלא קדשו יום הל' ודו"ק. אבל
אין כאן דיון על אם אפשר לקדש יום הל' אחרי יום ל- שזה ודאי אפשר לכל
הדעות; ורק בהיכא דאינם מקדשים את היום הל' פליגי'.

הנה יש להבין המשנה (כהה) כן ע"פ הגמ' (כד.). שאבני רצה להוכיח שאין ממה
שתנן הרי זה מעובר ולא מקדש שאין צורך לקדשו בפועל; אלא מניחים אותו
מעובר- זה כשישת ראב"צ. והגמ' רחה זה וביאר שאין הנקודה כאן על מה שאין
מקדשין אלא על מה שמקדשים את יום הל"א ולא יום ל- אע"פ שראוהו כל ישראל
וכי'. אבל איך מעבדים (ע"י דיבור או שת"ק) לא קתני'.

ולפי זה אין הדיון כלל על אם אפשר לקדש יום הל' במקרה של מותני' (כהה):
אלא להיפך- החידוש הוא שאפשר לעברו.

ובאמת יש מקום לומר שדוקא לרמב"ם מובן הה"א של סלקא דעתך אמינא
הואיל וראוהו בית דין וכל ישראל איפסמא ולא ליעברוהו. שלפי הריב"א צ"ע
שהרי אין אפשרות שלא לעברו, שהרי מעובר בע"כ. [אלא א"כ נאמר שזה גופא
תלוי במח' רבנן וראב"צ] ודו"ק היטב.

הנה איך שהרמב"ם הל' קה"ח (פ"ב ה"ח) מביא ההלכה של מותני' ג"כ משמע
כמו שכתבנו. שכתב שאין מקדשין אותו- והיינו יום הל' (שכבר כת' שאין מקדשין
אלא הנראה בזמנו- היינו יום ל'); אלא מעברין אותו. זה ממש כמש"כ בע"ה.

המעייין היטב בפרש"י (כד.) יראה שלכאוי' ביאר הסוגיא ג"כ כזה. שהרי פירש:
מעובר אין - דמשמע משחשיכה נתעבר. אבל מקדש לא - קתני, הרי זה מתקדש
למחר. מעובר איצטריכא ליה - כלומר, לעולם למחר בעי קידוש והאי דלא תנייה -
משום דאיצטריכא לאשמועינן מעובר. ע"כ. ודו"ק היטב.

